

PROGRAM PRAC
KONSERWATORSKO -
RESTAURATORSKICH
PAŁAC OPATEK

PRZY UL. KLASZTORNEJ 4
W GRUDZIĄDZU

**DOKUMENTACJA TECHNICZNO - WYKONAWCZA
ZAKRESU PRAC DO PROJEKTU REMONTU ELEWACJI.**

WARSZAWA 11 / 2025

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO - RESTAURATORSKICH DO PROJEKTU REMONTU ELEWACJI PAŁACU OPATEK.

Budynek Dawnej Furty, kompleksu Klasztoru Benedyktynek. A.D. 1750 r.
Aktualnie stanowiący część kompleksu Muzeum im. ks. dr. W. Łęgi w Grudziądzu.

ZADANIE INWESTYCYJNE :

Rewitalizacja budynku Pałacu Opatek przy ul. Klasztornej 4. w Grudziądzu.
Muzeum im. ks. dr. W. Łęgi w Grudziądzu
Etap 2. - dokumentacja projektowa.

REJESTR ZABYTKU :

Pałac Opatek przy ul. Klasztornej 4 w Grudziądzu wpisany do rejestru zabytków pod nr. A/574.
Rzeźby figuralne z elewacji frontowej nr. rej. zabytków ruchomych : B/197.

AUTOR OPRACOWANIA DOKUMENTACJI I ZDJĘĆ STANU ELEWACJI:

ARS MICHAEL Michał Wrzos nr. up. 2028/26/99

Badania i raport stratygraficzny: ARTVERK mgr Małgorzata Gałązka nr. up. UMK 2291/2001.

ŹRÓDŁA :

Kadry w dokumentacji z zasobów archiwum NID. oraz KPWKZ. w Toruniu.
Zasoby z domen publicznych : pl.wikipedia.org / fotopolska.eu / polska-org.pl/ / zabytek.pl
Zasoby udostępnione z Muzeum w Grudziądzu : Dział Historii.

Zatwierdził i odebrał :

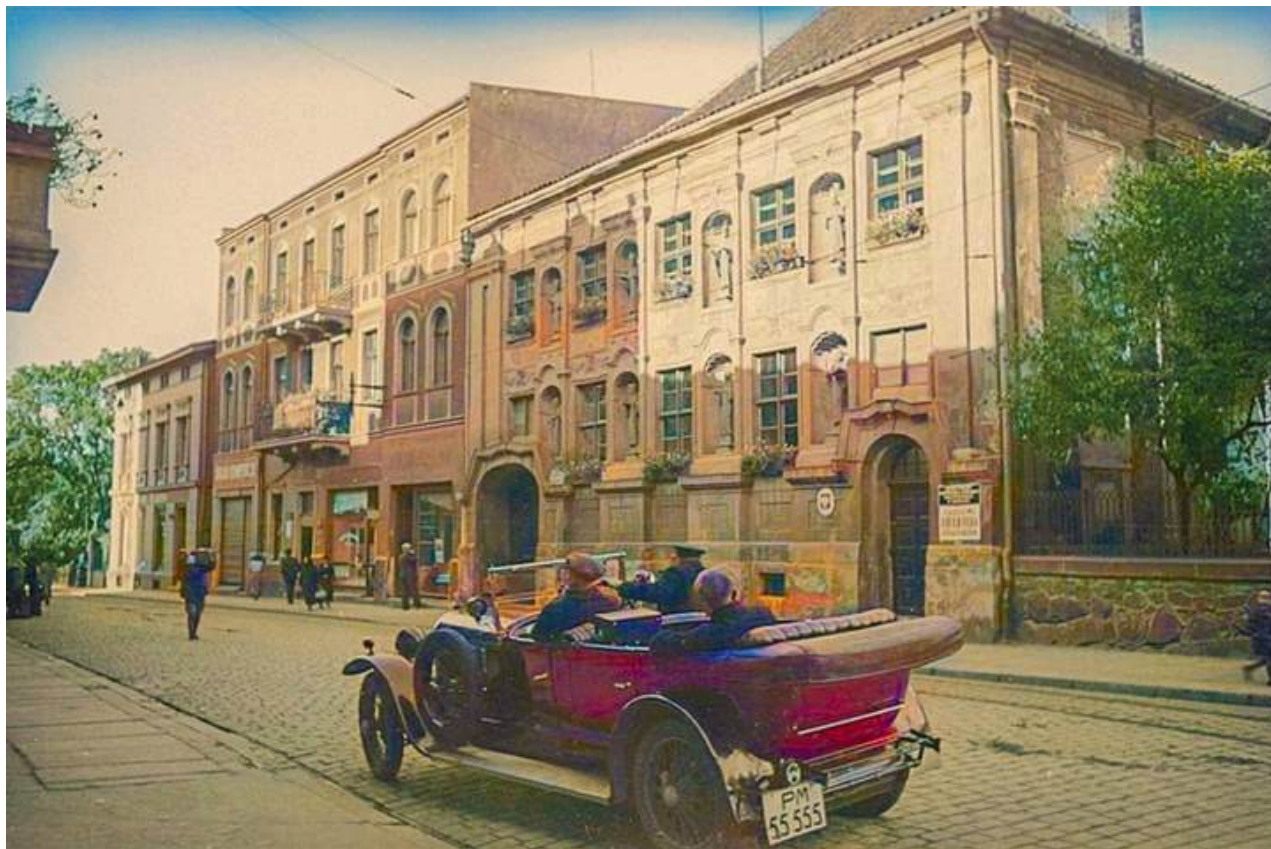
Wykonawca:

 ARS MICHAEL
MICHAŁ WRZOS

02 - 796 Warszawa, ul. J. Zaruby 9/171
NIP: 9512046412 REGON: 015154869
e-mail.: ars.mwrzos@gmail.com
tel.: + 48 605 079 240

SPIS TREŚCI:

I. GENEZA POWSTANIA I ADAPTACJI OBIEKTU NA MUZEUM :	4 – 17
II. INWENTARYZACJA STANU ZACHOWANIA ELEWACJI	
I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE :	18 – 69
III. ZAŁOŻENIA PRZYGOTOWAŃ DO PRAC KONSERWATORSKICH NA ELEWACJACH.:	70
IV. SPECYFIKACJE ZAKRESÓW PRAC KONSERWATORSKO – RESTAURATORSKICH	
DO PROJEKTU REMONTU ELEWACJI PAŁACU OPATEK. :	71 – 73
+	
BADANIA I RAPORT Z ODKRYWEK STRATYGRAFICZNYCH / ARTVERK	
+	
PROJEKT ARCHITEKTONICZNO BUDOWLANY :	
REMONT KONSERWATORSKI ELEWACJI ZABYTKOWEGO PAŁACU OPATEK	

Lata 1928-1935 , Pałac Opatek przy ulicy Klasztornej. (fotopolska.eu)

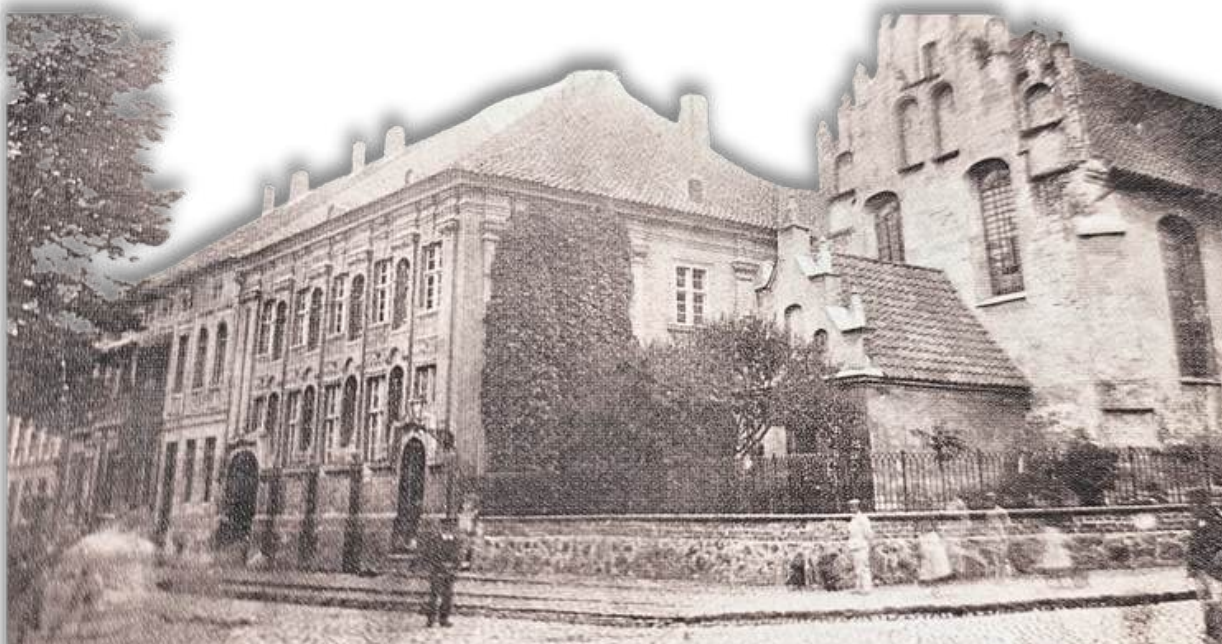
LOKALIZACJA OBIEKTU.

DOKŁADNA LOKALIZACJA BUDYNKU PAŁACU OPATEK
UL. KLASZTORNA 4 W GRUDZIĄDZU NR. DZIAŁKI 145/1

I. GENEZA POWSTANIA I ADAPTACJI OBIEKTU NA MUZEUM.

1890r. , Widok Palacu Opatek i kościoła Ducha Świętego. (polska-org.pl)

Krzyżacka lokacja Grudziądz w 1291 r. zakładała pierwotnie na tym terenie miasto, szpital Św. Ducha z kaplicą. Po kilku wielkich pożarach miasta, w tym największym z 1431 r., w którym ogień pochłonął połowę miasta, kompleks został włączony w XVI w. do uposażenia fary św. Mikołaja, jako już ewangelicki, co usankcjonował przywilej króla Zygmunta Augusta z 1569 r. Zapewne tutaj, w latach 1552–1553 pierwsze w Grudziądzu, jawnie luterzańskie kazania głosił ks. dr Joachim Mörlin. W 1598 r. kościół odzyskali katolicy, jednak z niego nie korzystali i do 1624 r. znowu odbywały się w nim nabożeństwa protestanckie. W 1631 r. zabudowania objęły przybyłe z Torunia benedyktynki. Fundatorami klasztoru byli starosta pokrzywieński, Jan Działyński, i jego małżonka Justyna z domu Knutówna, którzy dostarczyli odpowiednich funduszy i nadań ziemskich. Już wcześniej na fali kontrreformacji, dzięki Działyńskim, osiadł w Grudziądzu zakon Jezuitów. Pierwszą przełożoną (ksienią) benedyktynek została więc siostra fundatorki, Dorota Knutówna. W tym czasie dokonano przebudowy kościoła i wzniesiono pierwsze zabudowania klasztorne, gdzie mniszki prowadziły szkołę dla dziewcząt.

Podczas potopu szwedzkiego w 1656 r. kościół spłonął i zakonnice na 3 lata przeniosły się do swoich wiejskich posiadłości. Po wojnie kościół odbudowano i powstały prowizoryczne zabudowania klasztorne. W latach 1728–1731 staraniem ksieni Heleny Gaudówny wzniesiono bardziej okazałe gmachy, próbując przy tej okazji rozebrać część sąsiednich murów obronnych (jako zasłaniających widok z okien), co spowodowało ostry konflikt z miastem. Mniszki w obronie swoich przywilejów i posiadłości toczyły więcej takich sporów z magistratem. Prężna działalność edukacyjna i sakralna kongregacji benedyktynek w Grudziądzu, jak i w regionie, przypadła na wiek XVIII.

Przy klasztorze, poza szkołą w ramach działalności przynoszących profity, funkcjonowały również rozmaite tzw. faktorie produkcyjne prowadzone przez zgromadzenie siostr, w tym między innymi browar, usytuowany na podwórzu klasztornym.

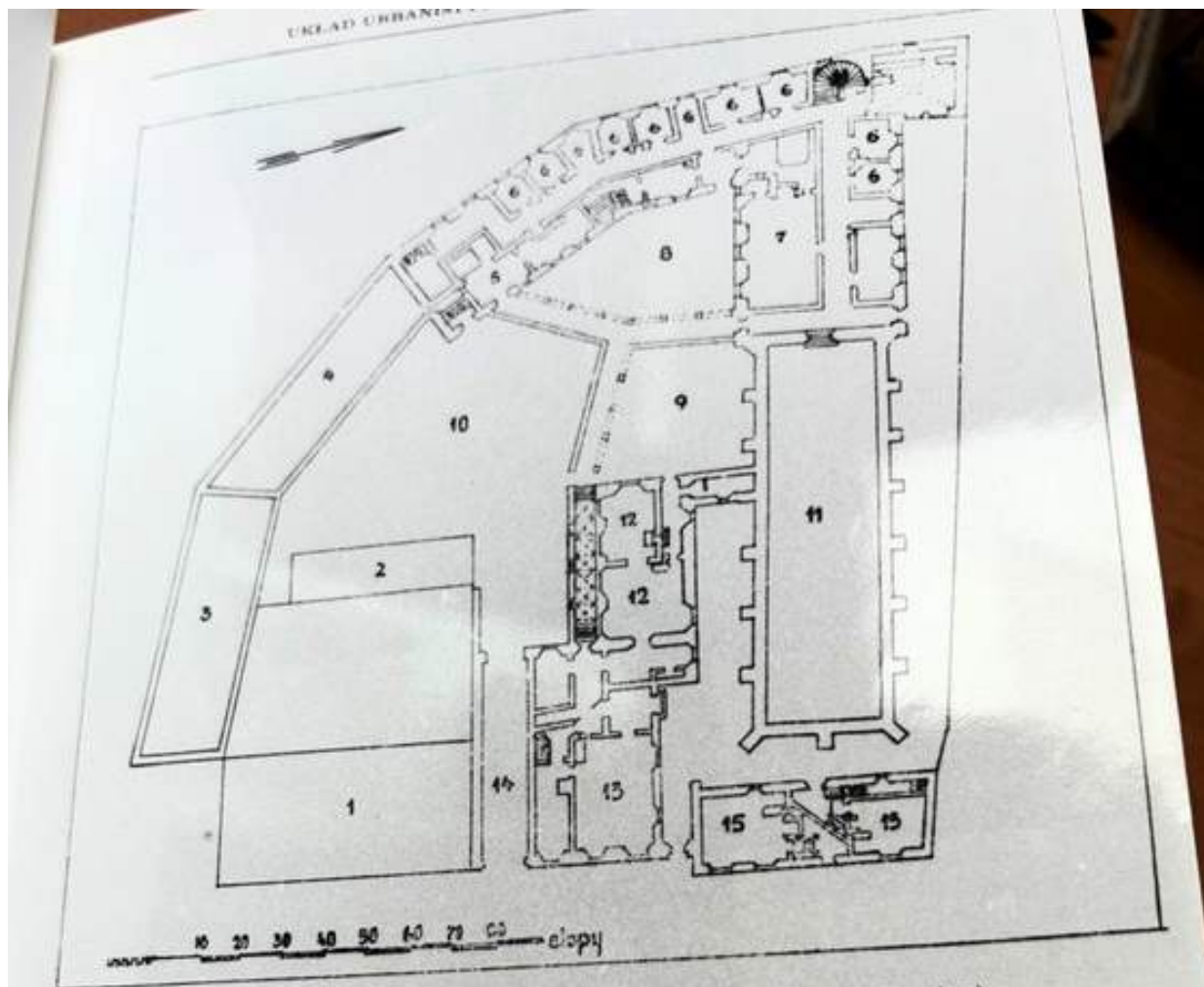
Widok Pałacu Opaterek i kościoła Ducha Świętego w latach 1900-1914.(polska-org.pl)

Za rządów ksieni Elżbiety Radowickiej w latach 1749–1750 wzniesiono więc ozdobną furtę klasztorną, zwaną dziś Pałacem Opaterek, w której podejmowano również świeckich gości. Ponadto zbudowano krużganki łączące poszczególne budynki i dom kapelanów. Kościół przedłużono ku zachodowi i z tamtej strony dodano wieżę z ażurowym hełmem – niewysoką, ale znakomicie ożywiającą panoramę miasta.

Do furty od strony dziedzińca po 1766 r. dobudowano rezydencję ksieni. Cały zespół od strony miasta otoczono murem z figurami świętych. Klasztor został skasowany przez władze pruskie w 1810 r., choć mniszki pozostały w nim aż do 1836 r. W 1823 r. kościół Św. Ducha przekształcono w ewangelicką świątynię garnizonową, a w kolejnych latach rozebrano wieżę, dom kapelanów, krużganki i mur wokół zabudowań. Od 1834 r. obiekt stanowi seminarium nauczycielskie, ze szkołą i mieszkaniami nauczycieli. W 1884 roku w budynku ulokowało się Towarzystwo Starożytności (niem. Altertumsgesellschaft), którego prezesem został dyrektor gimnazjum dr Siegfried Anger, którego celem było zorganizowanie muzeum.

Widok Pałacu Opaterek i kościoła Świętego Ducha ok. 1915 r. (polska-org.pl)

Ryc. 9. Plan klasztoru benedyktynek z ok. r. 1836 (parter)
 1. Parcela budowlana; 2. Stajnia; 3. Browar; 4. Stajnia drewniana; 5. Kuchnia;
 6. Cele; 7. Refektarz; 8. Dziedziniec; 9. Ogród; 10. Dziedziniec gospodarczy; 11. Ko-
 ściół; 12. Pałac Opatów, izby; 13. Rozmównica; 14. Przejazd; 15. Dom księży, izby

Pot.7. Plan klasztoru benedyktynek w Grudziądzu - ok. 1836.

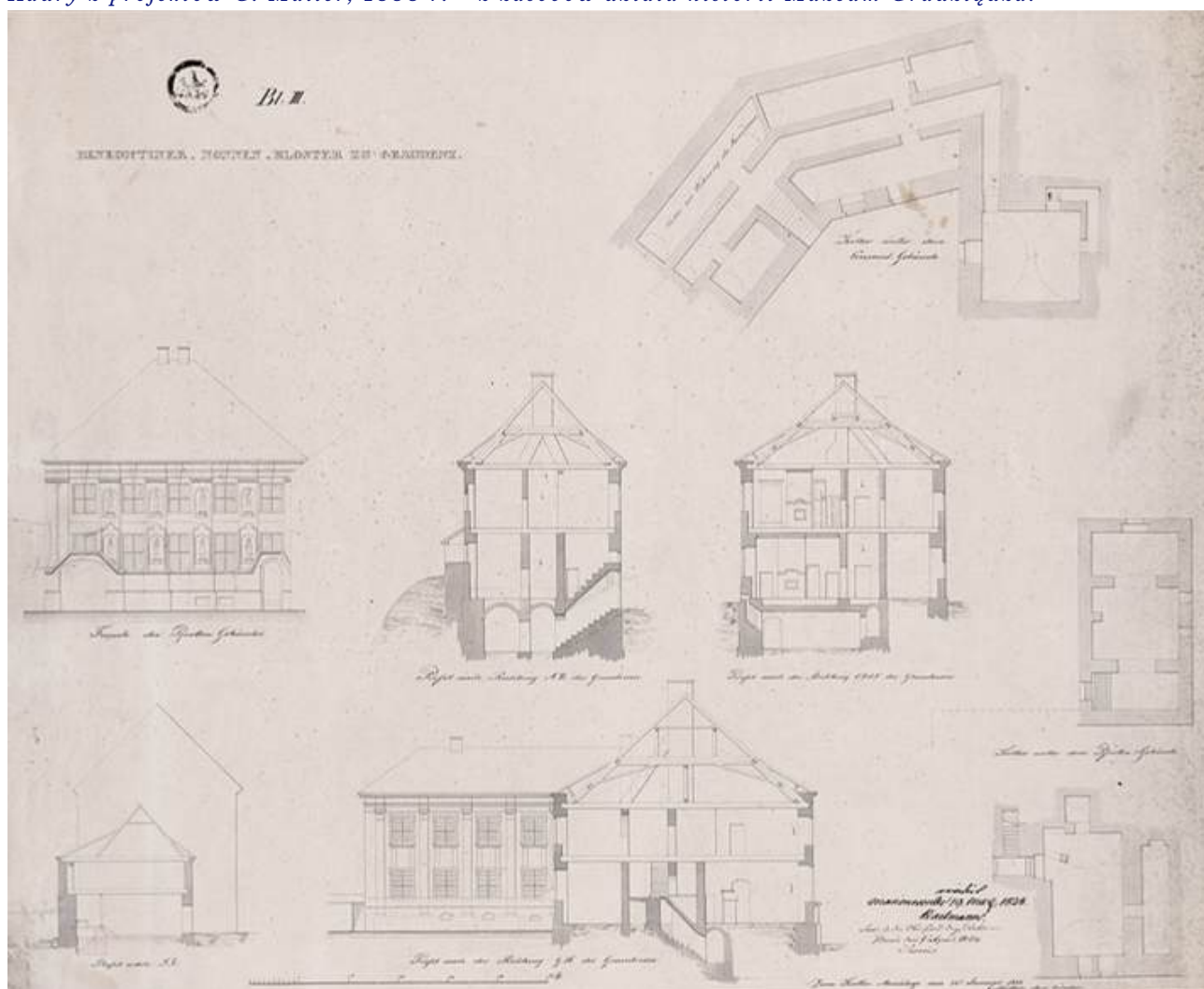
/wg.J.Frycz - Układ urbanistyczny i architektura

Grudziądza - /w:/ Rocznik Grudziądzki 1.1960/.

Neg.nr.9155/13.

Kadr z dokumentacji PPKZ- Pracowni Dokumentacji Naukowo-Historycznej, wykonanej na zlecenie WKZ Toruń
 1985 r. Archiwum WKZ Toruń: W/1078. Odtworzony plan kompleksu klasztornego.

Kadry z projektów G. Muller, 1838 r. - z zasobów działu historii Muzeum Grudziądza.

Inwentaryzacje architektoniczne i planowane przebudowy w Pałacu Opatok na przełomie 1838-39 r.

Zachowana elewacja frontowa.

Nieistniejąca już oficyna od podwórza.

Podczas walk w 1945 r. wszystkie zabudowania płonęły, wedle relacji pozostały tylko uszkodzone mury. Jednak jak widać na fotografiach powojennych obiekt "nie wszystek umarł..." albowiem pomimo pożogi zachowały się istotne elementy obiektu jak dach, znaczna część wystroju elewacji frontowej i co najważniejsze, ocalały rzeźby świętych.

Pałac Opaterek odbudowano już w latach 40. z przeznaczeniem wpięrw na szkołę muzyczną. Odbudowę budynków klasztornych zakończono w 1954 r., kiedy to zostały siedzibą Muzeum w Grudziądzu, które z czasem zajęło również Pałac Opaterek. Jednakże była to już formuła odbudowy adaptacyjnej z uwzględnieniem technologii na miarę epoki.

 *Widoczne, zachowane jeszcze powojennie księgi w dłoniach dwóch rzeźb na elewacji frontowej.
Kadr z kopii zdjęcia z ok. 1949 r. z zasobów Muzeum Grudziądza.*

*Elewacja tylnia Pałacu Opaterek od dziedzińca . Stan zniszczeń powojennych do odbudowy 1949-1956 r.
Kadr z kopii zdjęcia z 1956 r. z zasobów Muzeum Grudziądza.*

Kadry ze skanów zdjęć powojennych zniszczeń z zasobów Muzeum Grudziądza.

Zdjęcia ukazują postępujący proces odbudowy, który nie zawsze zakładał możliwość zachowania destruktywów do konserwacji. Z tytułu znacznych szkód na substancji budynku przy rekonstrukcji wystroju elewacji, używano nowych wypraw tradycyjnych. Widoczny natomiast demontaż rzeźb, świadczy o uznaniu ich oryginalnej wartości zasadnej do konserwacji.

Lata 1962-1965 r. Pałac Opaterek odbudowany i odrestaurowany. (fotopolska.eu)

Odtworzony wystrój elewacji Pałacu Opatek, 1962-65 r. (fotopolska.eu)

Kadr scanu z zasobów muzeum.

Kadr scanu z zasobów muzeum.

Elewacja Pałacu Opatek po renowacji, 1965 r. (fotopolska.eu)

KUJAWSKO-POMORSKIE <i>1660</i>	
1. Obiekt <i>1601/3</i> Dawny Plac Opatok, ob. Szkoła Muzyczna I stopnia	2. Czas powstania ok. 1730 / 1750-52 / 1949-50
3. Miejscowość GRUDZIĄDZ	
11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty 	4. Adres ul. Klasztorna nr hipoteczny _____
5. Przynależność administracyjna województwo toruńskie gmina miasto Grudziądz 100-500 011 000	
6. Poprzednie nazwy miejscowości Graudenz	
7. Przynależność administracyjna przed 1.VI.1915 województwo bydgoskie powiat miejski	
8. Właściciel i jego adres Skarb Państwa	
9. Użytkownik i jego adres Szkoła Muzyczna I stopnia Grudziądz, ul. Klasztorna	
10. Rejestr zabytków Nr <i>A-34/25</i> data <i>12.03.1929</i>	

autor zdjęć _____
 data wykonania **11.1978**
 miejsce przechowywania negatywów _____
BBiDZ Toruń

12. Autoryz. historia obiektu, określenie stylu. 1631 budowa pierwszego klasztoru fund. Justyny Dzisielskiej; 1656 spalony, 1659 rozpoczęcie odbudowy. Ob. klasztor zbudowany 1728-29, otynkowany 1730, prace wykończeniowe do 1731. 1750-52 rozbudowa klasztoru /krużganki/ i wzniesienie nieistniejącego domu księży, był mój wg projektu arch. Henryka Kahla. Zapewne pod kierunkiem tegoż 1756-58 przeprowadzona budowa muru opłowego od pd. i zach., uszczelniającego osuwające się zbocze. 1810-36 stopniowa kasata klasztoru, po 1836 rozebranie krużganków, od 1840 użytkowany na seminarium nauczycielskie. Po spaleniu 1945 odbudowany 1949-54 wg projektu S. Narębskiego przy współpracy St. Kłajbora z przeznaczeniem na Muzeum Państwowe.	13. Opis wykończenia, materiałów i konstrukcja, stan, kryta, sławanie, dach, wystrój wyposażenie, instalacje Użytkowany wraz z kościołem i Pałacem Opatok w pd.-zach. narożniku miasta na nieregularnym bloku pom. ul. Wodnej i Klasztornej oraz murami miejskimi. Wzniesiony na rzucie nieregularnym: do krótszego skrzydła zach. szerokości fasadą ku ul. Wodnej i łączącego się od zach. z kościołem dobudowana od pd. długie skrzydło zalegające się ku zach. zgodnie z linią murów miejskich. Murowany z cegły, tynkowany. Stropy Akermasa, więźba dachowa drewniana, dachy kryte dachówką holenderską. Piętrocy, częściowo podpiwniczony. Układ pomieszczeń gruntownie przekształcony w czasie odbudowy 1949-54. Pierwotnie zapewne dwutraktowy, z korytarzem między traktami. Ob. skrzydło zach. dwutraktowe, skrzydło pd. jednoraktowe z korytarzem od strony dziedzińca. W pomieszczeniach sufitu. Skrzydło pd. w elewacji 9-osiołowe, od strony dziedzińca 9-osiołowe, elewacja pn. skrzydła zach. 6-osiołowa, z 4-osiołowym kryształowym występem skrzydła pd. Podzielił ścianą uproszczonymi ~~wielkimi~~ pilastrami w wielkim porządku. Okna i wejścia w obramieniach uszatyk, pomiędzy oknami obu kondygnacji /z wyj. zach/ pływają o analogicznych obramieniach. Skrzydło w znacznej mierze zrekonstruowane w trakcie odbudowy, ujęte pilastrami i opływami wolutowymi, flankowane sterocznymi obeliskowymi i zwieńczone trójkątnymi oryzosólkami. Dachy niołkowe z lukarnami, kryte dachówką. Instalacje elektryczna, co, wodno-kanalizacyjna.

1991 r. Stan świeżo po kompleksowej renowacji elewacji i kolejnej konserwacji rzeźb. (polska-org.pl)

Lata 1980-1985 r. (fotopolska eu.) Przykład popularnej “szaro - kamiennej” kolorystyki, znamiennej dla konwencji okresu PRL. Odnidywanej fragmentarycznie w odkrywkach i badaniach stratygrafii jako warstwa wtórnej ugrowej barwy z okresu odbudowy

Skan zdjęcia z zasobów Muzeum Grudziądza, ukazuje kolejne interpretacje barw historyzujących. Widoczne w odkrywkach warstw na elewacjach jako wtórne wyprawy ochrowej barwy i różowych powłok.

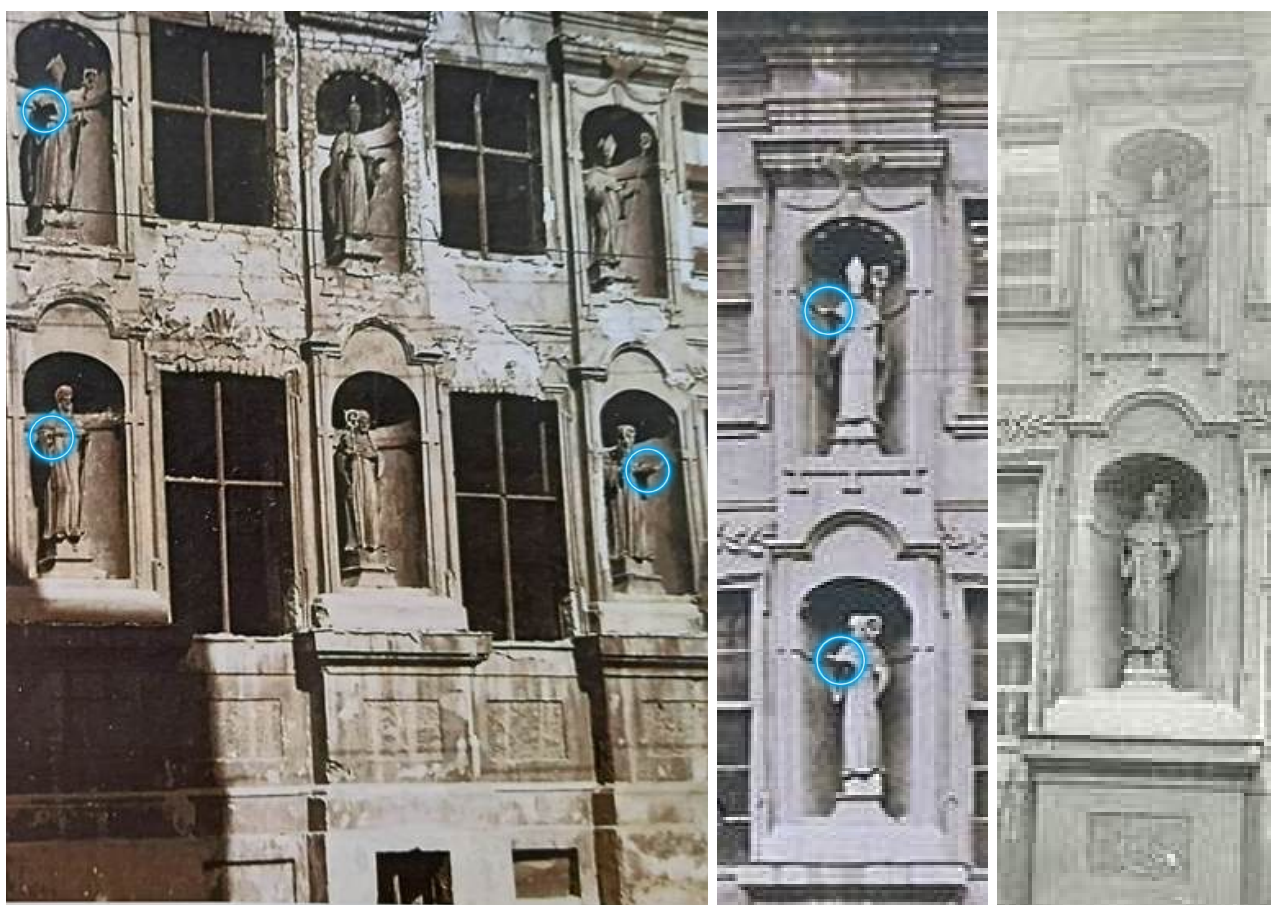
Architektura i wolumen dekoracji elewacji Pałacu Opaterek na przestrzeni dziejów i adaptacji zachowały styl i cechy budowli z epoki późnego baroku w formie pałacowego castellum. Utrzymano wertykalne kompozycje elewacji w klasycznym stylu tzw. wielkiego porządku na sekwencji wysokich pilastrów, przechodzących przez obie kondygnacje. Szczególnie akcentowane na elewacji frontowej, pilastrami z niszami, dekorowanymi rzezbami, wysokim cokołem i rozbudowanym pasmem gzymsu wieńczącego, znamionem dla budowli sakralnych i pałacowych ówczesnej Europy.

Kwerenda dokumentacji archiwalnych z zasobów muzeum czy między innymi WKZ. lub NID. w Toruniu, niestety nie wykazała pierwotnych założeń do aranżacji elewacji. Jedynie dość syntetyczne i formalne dokumentacje, głównie PPKZ, które nie zawierały też badań stratygraficznych czy pomocnych danych w rozpoznaniu kolorystyki na elewacjach.

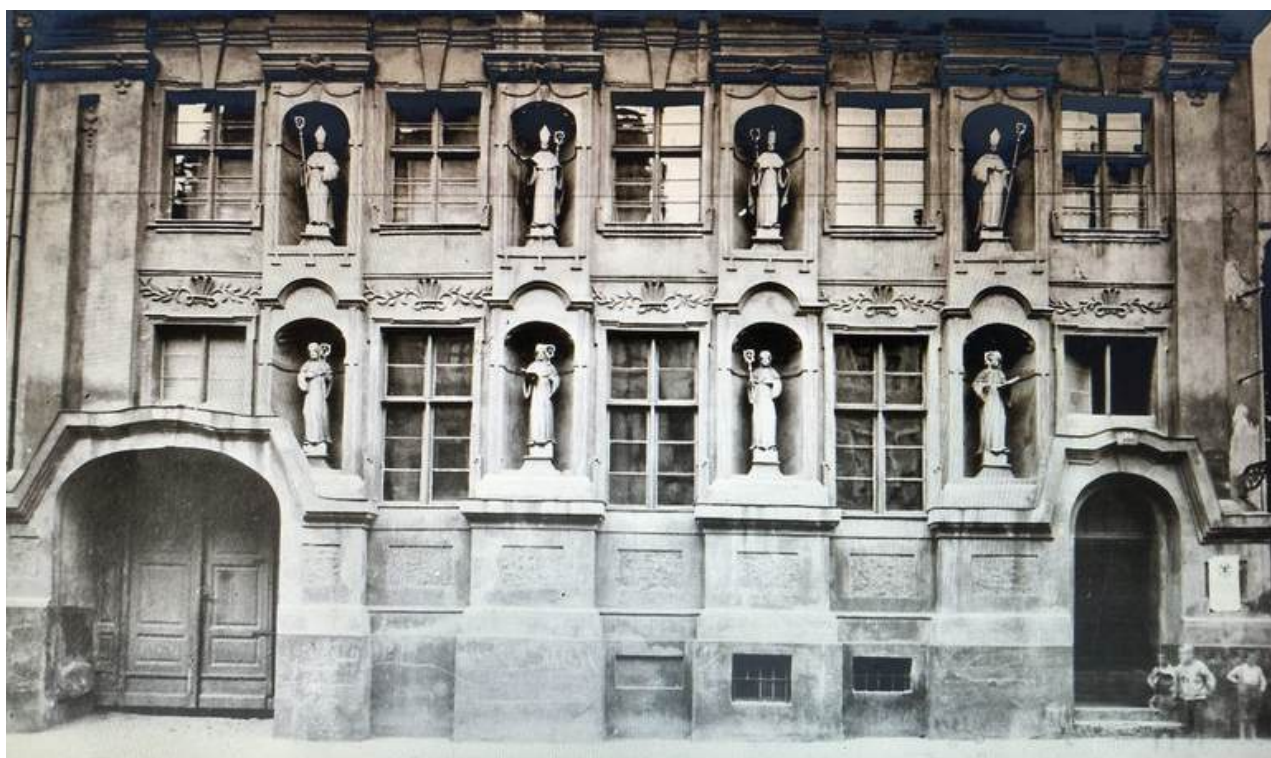
Pozostaje więc, analizując przekaz architektury obiektu, zakładać adekwatną historycznie dla okresu budowli, naturalnie ciepło-wapienną kolorystykę zgodną z kanonem sakralnym obiektu. Atrybuty "sacrum" na elewacji frontowej stanowią rzeźby świętych kościoła (Doctor Ecclesiae) symbolicznie umieszczonych w 4. pilastrach jako filarach wiedzy.

Rzeźby symbolizują więc zapewne wizerunki wielkich teologów, 4. ojców założycieli kościoła zachodnio-europejskiego: św. Grzegorz Wielki (z tiarą), św. Ambroży, św. Augustyn oraz św. Hieronim (z infułami i pastorałami) w górnych niszach. Jak również 4. kobiece wizerunki odnoszą się zapewne do świętych tudzież opatek z pastorałami, umieszczonych w dolnych niszach. Postaci kobiet - doktorów kościoła, którymi były św. Teresa, św. Katarzyna bądź też protektorki zakonu, jak św. Brigida czy też ewentualnie św. Scholastyka, bliźniacza siostra św. Benedykta, jako ikonograficznie znamienne.

Natomiast hipotetycznie mogą stanowić również przedstawienia znamienitych benedyktynek, jak "Xenia" Magdalena Mortęska, mistyczka i matka założycielka kongregacji chełmińskiej, bądź też opatek grudziądzkiej kongregacji, jak ks. Helena Gauda lub ks. Danuta Knut, tudzież pierwsza matka przełożona - siostra fundatorki, ks. Dorota Knutówna.

 Rozpoznanie ksiąg na fotografii międzywojennej (pośrodku), wykazuje iż łącznie 3. figury były wyposażone w atrybuty, doktorów kościoła. Zdjęcia dokumentują również fakt powleknięcia rzeźb oraz stan po konserwacji już bez ksiąg w latach 70' na wycinku fotografii z Białej karty - ostatnie zdjęcie z prawej.

Wzorcowy przykład układu rzeźb, kompletu atrybutów pastorałów i ksiąg, na fotografiach z początku XX w. Monochromatyczność zdjęcia może też być dowodem na powlekanie rzeźb, dzięki tożsamemu odbiciu światła na figurach jak i na licu elewacji. Skany zdjęć z zasobów Muzeum Grudziądz

a/ rodzaj prac: konserwacja marmuru PKZ - Gdańsk: wykonano flekowanie olejnym drewnem drobnych ubytków przy fig. 1 i 5, oraz dobrego dużego palca lewej ręki przy fig. nr 1; 2 palce prawej ręki przy nr 2, pięć palców 3 palców w ręce lewej fig. nr 5.
 b/ rok: 1957
 c/ kto wykonał: PKZ - Gdańsk
 Stan przed konserwacją /w wypadku przemalowania - opis kolorystyczny/
 Powierzchnia wszystkich rzeźb mocno zniszczona. Powłoka z gęstej warstwy olejnej bardzo popękana i straciła. Niektóre partie rzeźb mocno stoczone przez wady.
 Braki i uszkodzenia:
 Fig. nr 1 - lewa ręka odłamana - zachowana, brak pastorału i małego palca lewej ręki. Fig. nr 2: prawa ręka odłamana - zachowana, brak pastorału, podstawa z lewej str. odłamana. Fig. nr 3: odłamany dolny kciuk lewej ręki. Fig. nr 4 - brak górnej części pastorału, ubytki z prawej str. podstawy. Fig. nr 5 - brak prawej ręki i pastorału. Fig. nr 6 - brak prawych czołach 3 palców lewej ręki, górnej części pastorału, czubka prawej stopy; podstawa zniszczona przez wady - trzęszy się. Fig. nr 7 - prawa ręka odłamana zachowana, brak 2 prawych czołach 2 palców prawej ręki, łaski pastorału, w podstawie i w miejscach

przystosowanych ewentualnych zmian postępowania itp./
 Farbę olejną zajęto sposobem mechanicznym, nożami, rozmiękając warstwę malarską przez ogrzewanie. Przyklejono luźne części na klej kazeinowy, a braki uzupełniono drewnem sosnowym. Podpunktowano nowe części będąc podbarwionej akwarelami. Następnie przeprowadzono desiwację, za pomocą formaliny 40% oraz nasączono rzeźby chlorowanym polichlorkiem winylu.

Fakt powlekania rzeźb powłokami olejnymi, choć wtórnie i renowacyjnie, potwierdzają też fragmenty dok. konserwatorskiej rzeźb z roku 1959 r. Ponadto dokumentacja ta wskazuje na rekonstrukcje w zakresie pastorałów i dłoni, flekowania ubytków, niestety nie wspominając już o księgach czy aranżacji kolorystycznej.

Analizując kolejne fotografie z dokumentacji PPKZ z okresu nieobecności rzeźb można stwierdzić pierwotne istnienie trzpieni montażowych w postumentach dla figur. Kadr zdjęcia z zasobów archiwum KPWKZ w Toruniu.

II. INWENTARYZACJA STANU ZACHOWANIA ELEWACJI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.

DOKUMENTACJA STANU ELEWACJI FRONTOWEJ OD UL. KLASZTORNEJ ORAZ PRZEJAZDU BRAMNEGO.

Ortofotomapa kładu elewacji, obrazuje widoczny zakres zniszczeń.

Ogólny stan zachowania elewacji jako kompletny wydaje się pozornie względnie stabilny, będący efektem współczesnych remontów renowacyjnych przy użyciu przecierek i wtórnych wypraw tynkarskich na bazie cementowych szlicht. Zakrywających poprzednie warstwy, de facto również wtórne, z okresu odbudowy powojennej, która nie zakładała konserwacji substancji tynków historycznych na rzecz odtworzenia nowych wypraw tynkarskich. Powodując wyraźne, acz lokalne spękania czy rozwarstwienia warstw tynków, głównie już wtórnych. Obecne, współczesne powłoki i przecierki pogrubiały też nieco formę detali architektonicznych. W trakcie wykonywania odkrywek stwierdzono, że współczesna cementowa zacierka, którą zastosowano pod ostatnie kolorystyczne opracowanie elewacji, stanowi jedno z obecnych źródeł jej ewentualnej kondensacji. Szczelna zaprawa cementowa tworzy barierę, przez którą odparowanie, czyli dyfuzja wilgoci z murów, jest utrudniona, powodując karbonatyzację w warstwach podłoża. Pierwotne warstwy zdominowane przez powłoki tynkarskie oraz malarskie z okresu odbudowy, odsłaniane w trakcie badań, stanowią śladowe relikty. Zachowały się one szczątkowo, a ich stan zachowania jest zdegradowany. Ponadto penetracja wód opadowych przez nieszczelny system orynnowania stanowiła dość istotny czynnik niszczący powłoki elewacyjne. Na dzień dzisiejszy, w roku 2025, zażegnany wraz z remontem dachu i systemu odwadniania.

Skutkami korozji mrozowych oraz karbonatyzacji spoiw materiałów budowlanych, która objawia się w postaci lokalnych degradacji powłok malarskich i tynkarskich przez penetrację pęknięciami skurczowymi tynków, są lokalne osłabienia struktury zapraw czy znikome ubytki, odkruszenia naroży. Dlatego też całokształt wykończenia elewacji, poza zabrudzeniami, zaciekami i rysami, wydaje się być w dobrym stanie, jednak w dużej mierze jako skorupa wtórnych wypraw elewacyjnych.

Pomimo przetworzonej substancji wypraw tynkarskich, należy uznać odtworzenie powojenne wystroju elewacji za wzorcowe i zasadne do zachowania na drodze remontów w zakresie prac konserwatorskich, celem utrzymania dobrego stanu elewacji.

Do znacznych zniszczeń powłok historycznych doprowadziły głównie same działania wojenne. Wymuszające odbudowę powojenną już na ówczesnie tradycyjnych zaprawach cementowo-wapiennych. Na zdjęciach archiwalnych widoczne są liczne ubytki tynków, zwłaszcza ich znaczny brak na elewacji zachodniej od dziedzińca. Będąc świadectwem, iż przy odbudowie kierowano się częstokroć zasadą skucia i wymiany wypraw na nowe, cementowe. Również późniejsze remonty prowadzone były na drodze dokładania warstw i zacierania poprzednich wypraw. Dlatego odkrycie czy ocena zakresu występowania historycznych, pierwotnych powłok tynkarskich i malarskich jest obecnie znacznie utrudniona czy przypadkowa. Również w niszach, gdzie spodziewano się najpewniej zachowania warstw historycznych, odkryto już warstwy wtórne, przetworzone jako cementowo - pochodne. Pomimo odkrycia warstw sadzy, spalenizny (zapewne powojennej), poza wapiennymi warstwami tynków podkładowych i zapraw murarskich nie odnaleziono przedwojennych powłok malarskich czy też jednoznacznie pierwotnych aranżacji kolorystycznych.

Portal drzwi wejściowych od elewacji frontowej, pozostających w dobrym stanie i stylistyce międzywojennej stolarki.

Czynnikiem powodującym spękania wypraw elewacyjnych są też drgania przenoszone z pobliskiego torowiska, wywołwane przez tramwaje. Powtarzalne wibracje sprzyjają powrotnym uszkodzeniom tynków i warstw malarskich, ale też muru, zwłaszcza tam, gdzie struktura wiązania jest już osłabiona w wyniku obciążeń konstrukcyjnych, głównie w osiach elewacji, między oknami. Widoczne jako powtarzalne rysy spękań konstrukcyjnych przechodzących licowo z przekroju murów.

Problematyką elewacji są stale pęknięcia konstrukcyjne, biegnące głównie w osiach okien pomiędzy kondygnacjami przez nadproża, węgarki, jak i detal okienny. Wynikają one zarówno z drgań, jak i zmian konstrukcyjnych stropów oraz klatki schodowej wewnątrz budynku, wprowadzonych jeszcze w czasach odbudowy. Spękania powtarzają się też na wewnętrznych ścianach w obiekcie, przechodząc przez grubość murów. Dlatego kwalifikują się do elastycznych uszczelnień, możliwie głęboko na przekroju od lica elewacji.

Portal przejazdu bramnego elewacji frontowej, zamykany już współczesną bramą metaloplastyczną z okresu odbudowy.

Tramwaj będący sprawcą znaczących wibracji, przechodzących przez budynek muzeum, złapany w kadrze na gorącym uczynku.

Stan eskalacji zabrudzeń powierzchni zaciekami i osadami atmosferycznymi, wymaga oczyszczenia do renowacji elewacji.

Przykłady nagromadzenia zabrudzeń do oczyszczenia i dalszej rewizji zakresu napraw. Zbliżenia zdjęć z drona.

Stan osadów zabrudzeń na krawędziach detalu elewacji, na zbliżeniach zdjęć z drona. Kwalifikuje elewacje do mycia hydrodynamicznego jak i selektywnych doczyszczeń krawędzi reliefu detali, możliwie bezinwazyjnie.

Przykłady zacieków wymagających oczyszczenia, powstałych z tytułu osadów atmosferycznych. Przy braku obróbek okapowych na kapitelach pilastrów oraz parapetach okiennych w układzie detalu architektonicznego.

Dziś już względnie i pozornie stabilny stan tynków na cokołach, notorycznie jednak narażonych na destrukcję, zawilgoceniem z podciągania kapilarnego w strefie przyziemia, odnotowywanym znacznie w ostatnich latach.

Strefa przyziemia bowiem zawsze jako podatna na degradację skutkiem obryzgów i szkód w wyniku czynników atmosferycznych, stanowi strefę częstych napraw remontowych. Również cokoły Pałacu Opatek stanowią przykład wielokrotnych napraw tynków, jak również wtórnych przemurowań, zarówno zapewne dawniej, jak i w szczególności przy odtworzeniach powojennych. Lokalnie w odkrywkach muru od strony dziedzińca można znaleźć np. wtórną cegłę dziurawkę w przemurowaniach, co świadczy o przetworzeniach muru. Stąd też zaleca się, zgodnie z wskazaniami KPWKZ, wymianę tynków na wyprawy magazynujące - kompresowe w cokołach jako strefach kumulacji zawilgoceń.

Wtórne schody z lastryko, kolejnym świadectwem odbudowy, wymagającym też naprawy iniekcyjnej rys.

Fragmenty elewacji frontowej. Faktury tynków i wypraw malarskich w zbliżeniach.

Przykłady uszkodzeń i odkrywek samoistnych, odsłaniające wtórne substancje tynków cementowych. Widoczne na narożu gzymsu wysokiego cokołu, elewacji frontowej z boczną oraz na 1 pilastrze elewacji od kościoła św. Ducha.

Przykłady uszkodzeń, ubytków a zarazem odkrywek odsłaniających wtórne substancje tynków cementowych.

Powyżej odlupana krawędź gzymsu koronnego na elewacji frontowej, zapewne w wyniku wymiany poszycia. Kwalifikacją do napraw i uzupełnień poprzez reprofilację ubytków z narzutu oraz metodami ciągnionymi.

*Fragment elewacji frontowej. Elementy współczesnych, niezbędnych instalacji bezpieczeństwa do zachowania.
Zbliżenie na stan osadów zabudzeń w fakturze przecieków i duktów powłok renowacyjnych do umycia.*

Niezaprzeczalny urok całokształtu elewacji frontowej.

Profile gzymsów portali elewacji frontowej, przywodzi na myśl kształty kapturów bądź cornetów sióstr zakonnych.

Dobry stan przejazdu bramnego z otwartą bramą od elewacji frontowej z widocznymi poziomami renowacji remontowych i przemalowań. Kwalifikują powierzchnie do oczyszczenia ew. lokalnych napraw i przemalowania unifikacyjnego całości. Wraz z renowacją zabezpieczeń powłok antykorozyjnych skrzydeł metalowej bramy.

*Względnie dobry stan renowacji remontowych przejazdu bramnego poza widocznymi zabrudzeniami osadami.
Kwalifikuje powierzchnie głównie do oczyszczenia i przemalowania unifikującego.
Widok przejazdu od strony dziedzińca.*

W osiach okien występują zacieki z parapetów i spękania również konstrukcyjne, przechodzące przez piętra. Wymagające szczegółowej rewizji do zakresu napraw po oczyszczeniu na drodze opukania ręcznego pustek.

Okazale pilastry z niszami dla rzeźb znacząco podkreślają wielki porządek architektury elewacji frontowej.

Aktualny układ rzeźb w niszach jest utrzymany jako zapewne pierwotny po demontażach do konserwacji powojennych. Jednakże bez rekonstrukcji atrybutów ksiąg oraz wymagający drobnej korekty pastoralów i dłoni przy następnej konserwacji.

Dzięki identyfikacji postaci św. Grzegorza Wielkiego (po tiarze z krzyżem) można przypisać grupie rzeźb ikonografię przedstawienia "Doctor Ecclesiae". Adekwatnej do dawnej funkcji naukowej furty, oraz całego kompleksu klasztornej jak i symbolicznemu rozmieszczeniu w 4 filarach pilastrów na elewacji.

AUTORSKA PRÓBA IDENTYFIKACJI IKONOGRAFICZNEJ RZEŹB FIGURALNYCH.

św. Ambroży

św. Hieronim

św. Grzegorz Wielki

św. Augustyn

*św. Teresa ?
św. Hildegarda ?*

*św. Katarzyna ?
św. Brigida ?*

*św. Scholastyka ?
ks. H. de Gauda ?*

*ks. M. Mortęska ?
ks. D. Knut ?*

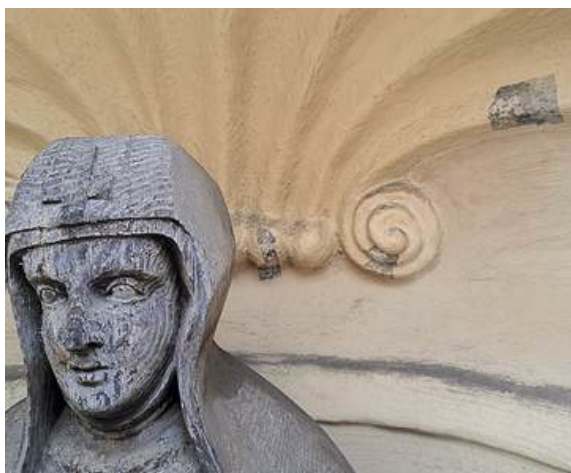
Tak jak hipoteza przedstawień 4. doktorów - ojców kościoła wydaje się wizerunkowo trafnie rozpoznana. Również dzięki brakującym atrybutom ksiąg, widocznych na archiwalnych fotografiach. Wydaje się też być zasadna historycznie i adekwatna do ikonografii sztuki sakralnej oraz przedstawiania postaci w hierarchii jako zwierzchników kościoła. Widniejących symbolicznie w 4. filarach, znajdujących również odzwierciedlenie w credo wiary i nauk chrześcijaństwa oraz aspektach katechizmu katolickiego. Tak już przypisywanie atrybucji postaciom świętych kobiet czy kseni bądź właśnie opatek, pozostawia pole do spekulacji czy dociekań. Ikonograficznie wywodzącej się ewidentnie z kanonu sztuki sakralnej o proveniencji klasztornej, specyficznej jednak dla każdej kongregacji i na swój sposób przedstawianej. Najprawdopodobniej autoryzowanej, a z pewnością akceptowanej przez ówczesną matkę przełożoną klasztoru jako zatwierdzającą chociażby zlecenie wykonania rzeźb na elewację. Nie wykluczone pozostaje też samo autorstwo - wykonanie rzeźb w kręgu zakonnym, często praktykowane w regułach klasztornych. Widoczne jest spójne, stylistyczne podobieństwo sposobu operowania środkami wyrazu, proporcjami, sznytem obróbki rzeźbiarskiej figur. Stanowiących zapewne dedykowaną realizację całej grupy postaci, docelowo dla obiektu z jednego warsztatu rzeźbiarskiego, autora lub autorki... Niechaj jednak pozostaną te kwestie przedmiotem dalszych dociekań historyków, znawców reguły benedyktyńskiej czy sztuki sakralnej.

Założyciele i twórcy łacińskiego kościoła zachodnioeuropejskiego z atrybutami najwyższych dostojników kościoła. Widoczny jest prawidłowy układ dłoni figury św. Grzegorza, w przeciwieństwie do pozostałych postaci świętych.

Pastorał powyżej dość frywolnie przeskoczył do prawej ręki w której dawniej zainstalowana była księga. Warto przy konserwacji rzeźb podjąć możliwość rekonstrukcji ksiąg przy poprawnym ułożeniu dłoni, również wobec pastorałów.

*Widoczne ślady prób poszukiwań warstw historycznych zapraw, kolorystyki w odkrywkach stratygraficznych nisz.
Objawiły głównie znaczne wtórne przetworzenia substancji elewacji, zabrudzenia czy przecierki cementowe.*

Przykłady stanu zatarcia detalu rzeźbiarskiego, wymagającego raczej rekonstrukcji reprofilacyjnej. Tudzież wariantu reprodukcji rzeźb, kopii zamiennych na elewacji dla zabezpieczenia oryginałów w muzeum. Rzeźby mogły być też "przeczyszczone" przy wcześniejszych konserwacjach, stąd uwidocznienie sło i otwarcie substancji.

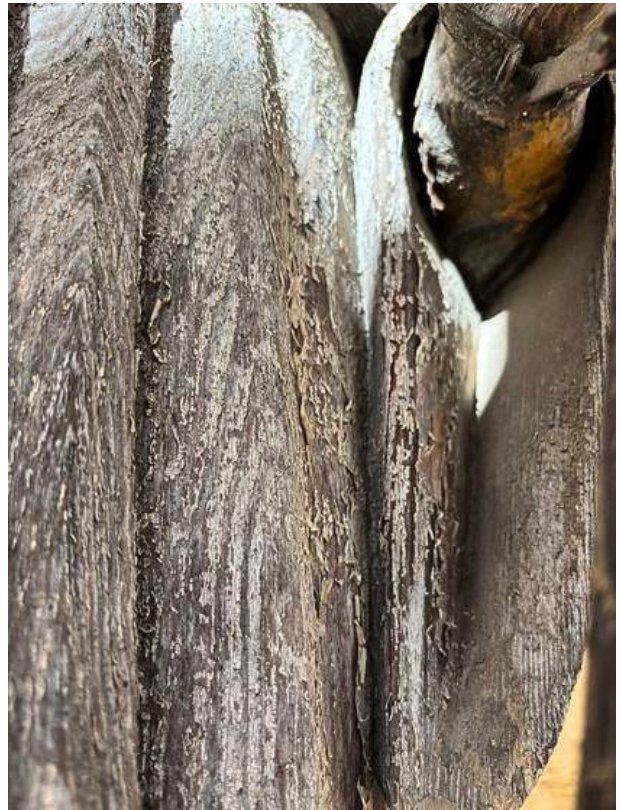
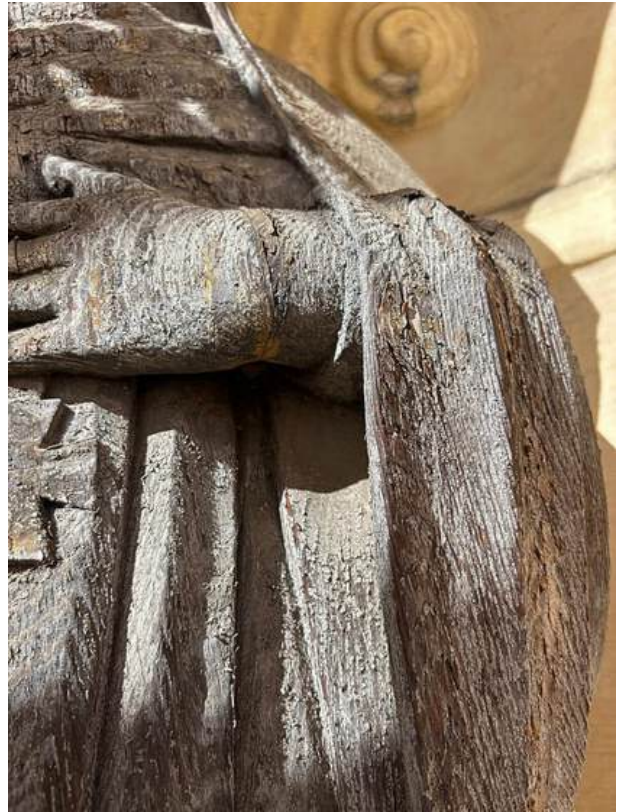
Bliższa analiza rozpaczliwego stanu substancji drewna objawia jego liczne rozstępy, ślady uzupełnień czy napraw.

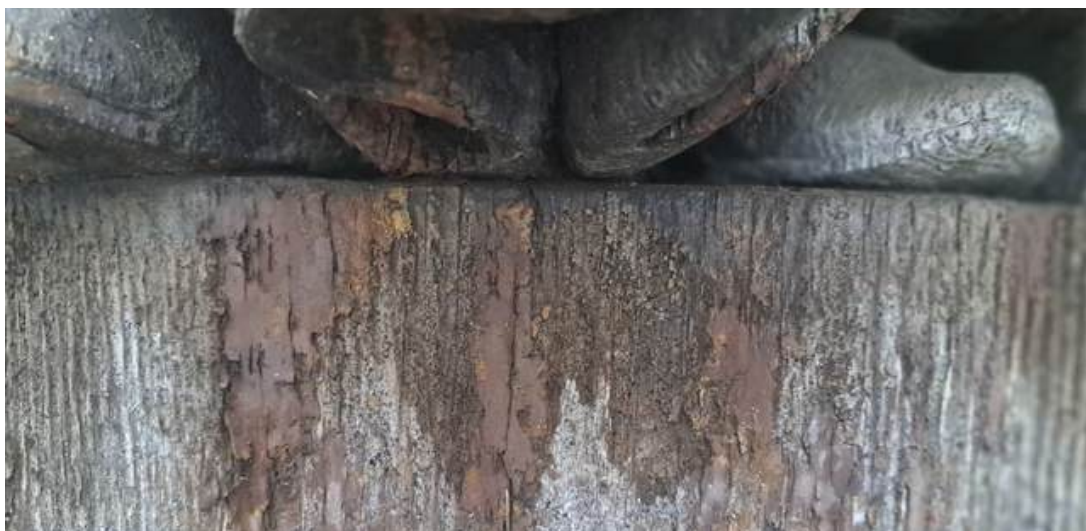
Przykłady sposobu aktualnego montażu rzeźb ściąganiem drutowym na plecach z uchem w niszy oraz nasadzeniem na trzpień ukryty w piedestale figury. Rzeźby stoją na przekładkach z papy z wypoziomowaniem i izolacyjnie.

Przykłady stanu substancji drewnianej rzeźb z korozją, sinizną i rozstępami usłojenia. Konieczna jest konsolidacja.

Śladowe resztki powłok zabezpieczających, korozja i lokalne ubytki fragmentów rzeźb, świadczą o konieczności demontażu rzeźb do kompleksowej konserwacji. Przy zabezpieczeniu i inwentaryzacji konserwatorskiej.

Przykład stanu piedestałów integralnych, śladów zawilgoceni i bytności korników w substancji rzeźb.

Stan zabrudzeń przy piedestałach, nieszczelności w posadowieniu rzeźb, skłania do interwencji konserwatorskiej.

Różnorodne ślady złuszczonych nawarstwień powłok i farb (elewacyjnych ?) nie koniecznie dedykowanych do zabezpieczania drewna, świadczą o nieskutecznej ochronie substancji drewnianej rzeźb i potrzebie odtworzenia stosownych warstw zabezpieczających.

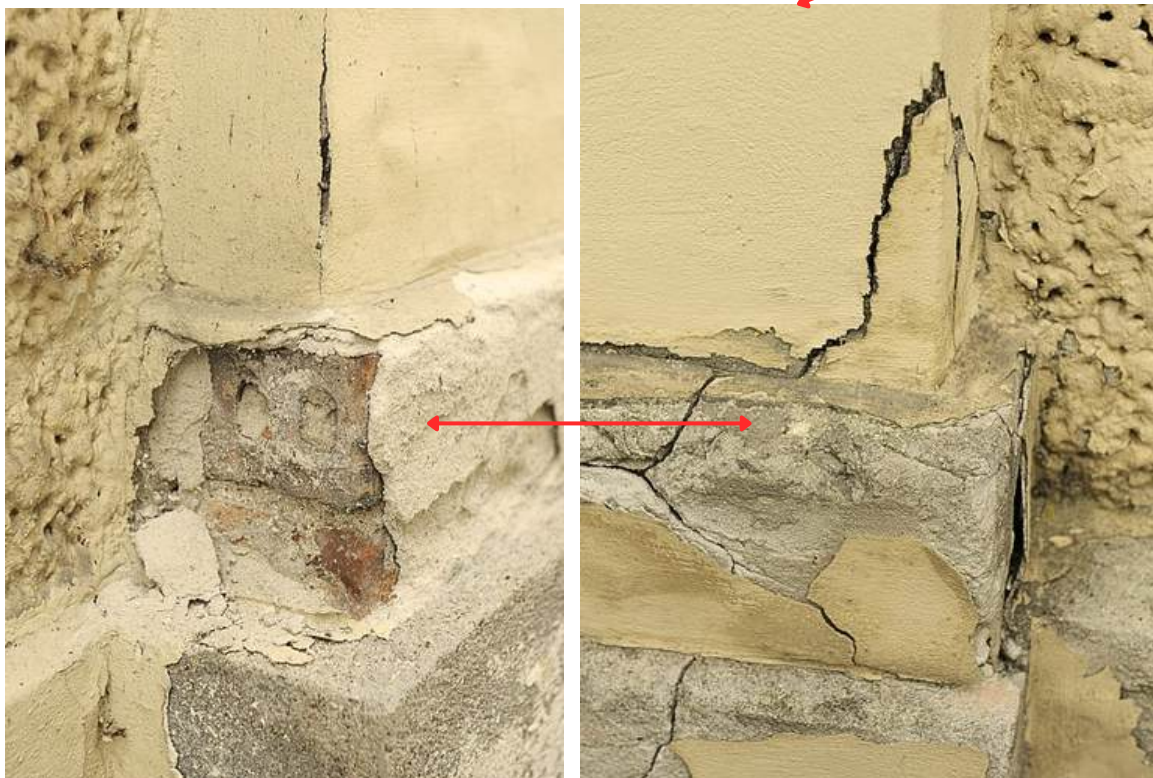

Siostry opatki, z ufnością spoglądają na swój przyszły los, zanosząc modlitwy z nadzieją na dobrą konserwację.

DOKUMENTACJA STANU ELEWACJI BOCZNEJ OD KOŚCIOŁA ŚW. DUCHA ORAZ PODCIENIA WEJŚCIA DO MUZEM.

Ortofotomapa kładu elewacji, obrazuje zakres zniszczeń.

Zdegradowane wtórne zaprawy na fragmencie przemurowań powojennych już cegłą dziurawką, w bazie 1. pilastra od dziedzińca. Wymagające lokalnych i gruntownych napraw z odtworzeniem wypraw na zaprawach kompresowych. Celem poprawy warunków dyfuzji zarówno substancji muru, jak i tynków na zdegradowanych fragmentach.

Historyczne wygrozdzenie dawnego wirydarza o przetworzonych już powojennie wyprawach i bryle pokryw słupków. Narażone jest na stałe zawilgocenie od strony gruntu. Wymaga renowacji strefy przyziemia i tynków, ale i wariantu drenażu strefy obryzgowej oraz zagospodarowania odpływów od strony działki kościoła św. Ducha.

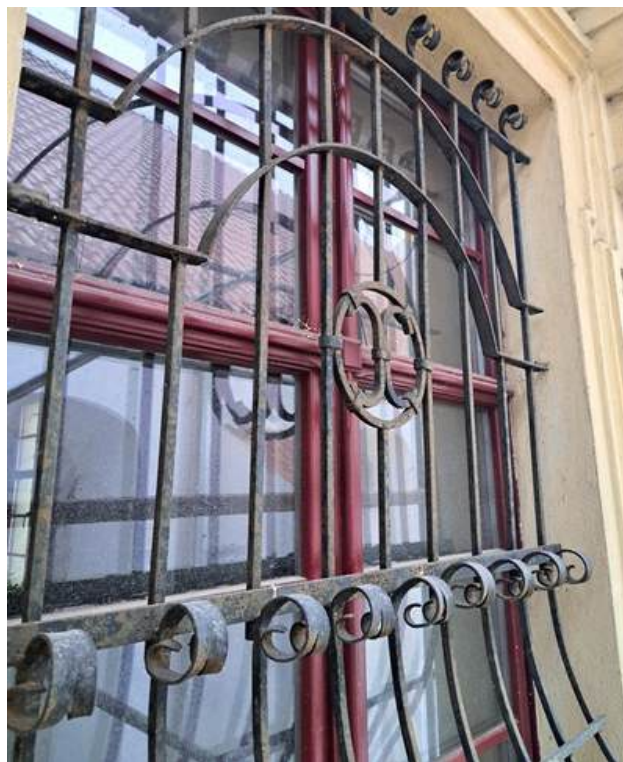
Stan złuszczeń powłok i wykwitów szlicht, objawiający cementowe wyprawy odtwarzanych tynków w podcieniu do renowacji. Przykład fragmentu żeliwnego przęsła ogrodzenia wskazuje na zachowanie odcinków dawnej XIX w. neogotyckiej metaloplastyki przy odbudowie. Pozostającego w dobrym stanie, nie wymagającego nakładów renowacyjnych poza ewentualnym umyciem.

Całokształt stanu ścian podcieni wskazuje głównie na konieczność wymian wypraw w strefie podciągania wilgoci przy dość zachowawczej renowacji wyższych partii ścian i sufitu przy unifikacji malarskiej.

Lokalne ubytki w detalach, jak odpryski z tyt. szkód mrozowych, objawiają wtórne cementowe wyprawy, np. parapetów. Wymagające napraw zaprawami renowacyjnymi z narzutu oraz ewentualnie ciągnionymi "in situ".

Pozornie stabilny stan krat w oknach przy bliższej analizie korozji i jakości zabezpieczenia, kwalifikuję jednak metaloplastykę wszystkich okien budynku do renowacji antykorozyjnej, przy demontażu do prac warsztatowych.

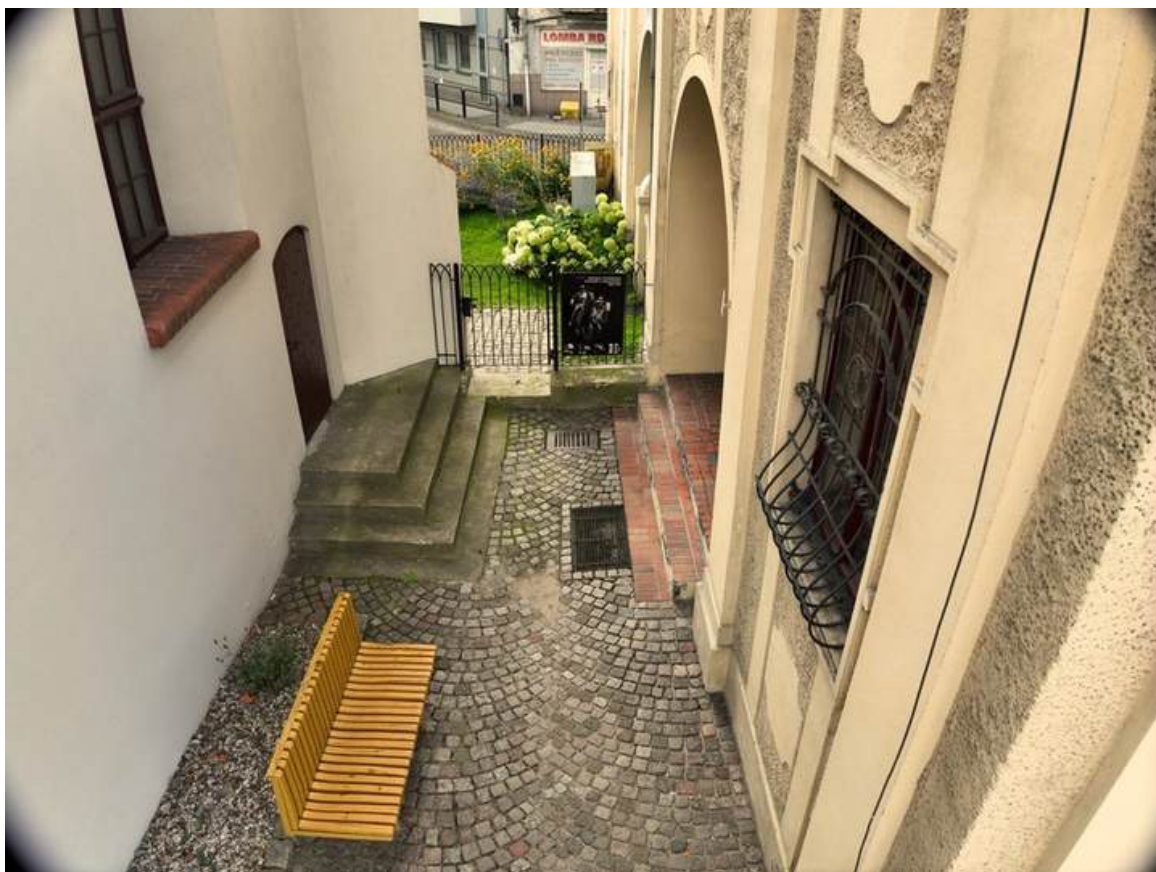

Stan wypłowienia powłok malarskich i lokalnych gniazd korozji na kratkach okiennych kwalifikuje generalnie całą metaloplastykę do renowacji zabezpieczeń antykorozyjnych.

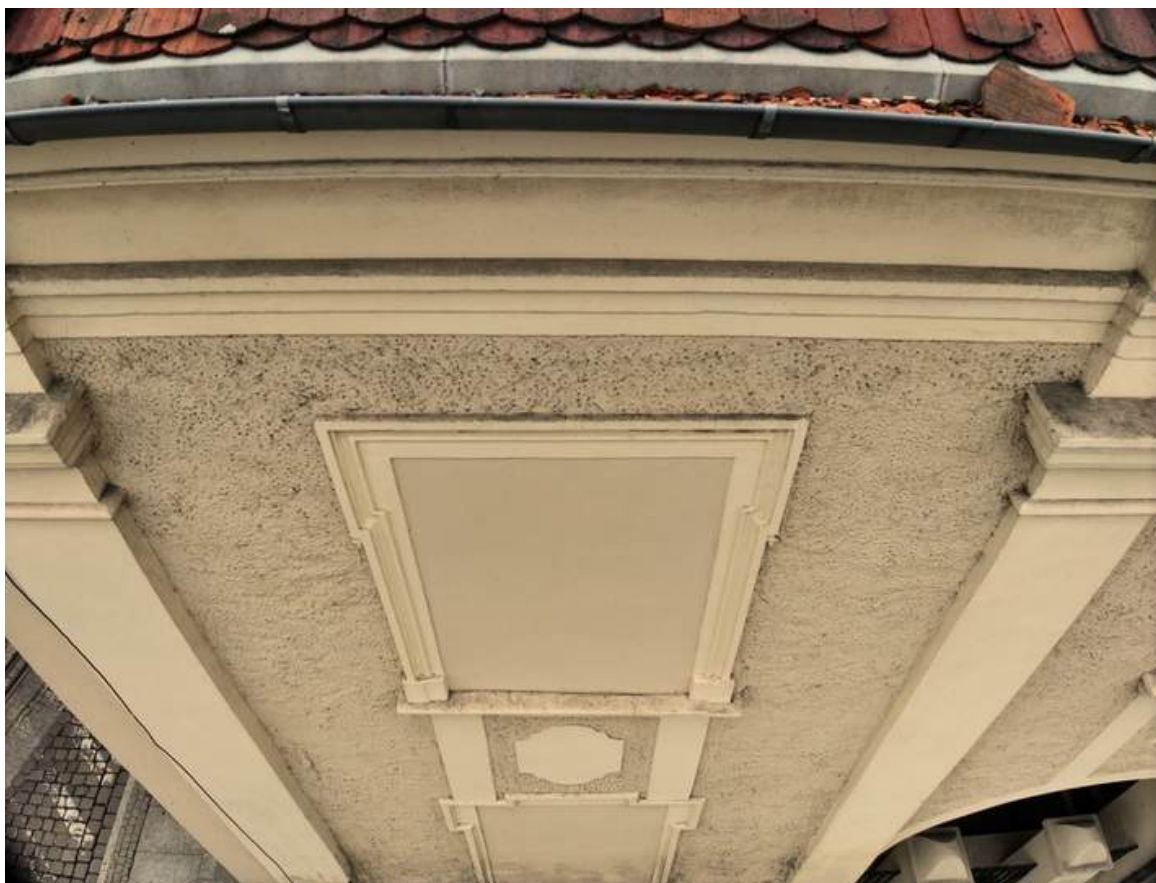

Zdegradowane wtórne wyprawy stref przyziemia i cokołów wymagają skucia i napraw odtworzeniowych z uwzględnieniem wymiany tynków na kompresowe wraz z wierzchnią zaprawą spoin muru w cokołach.

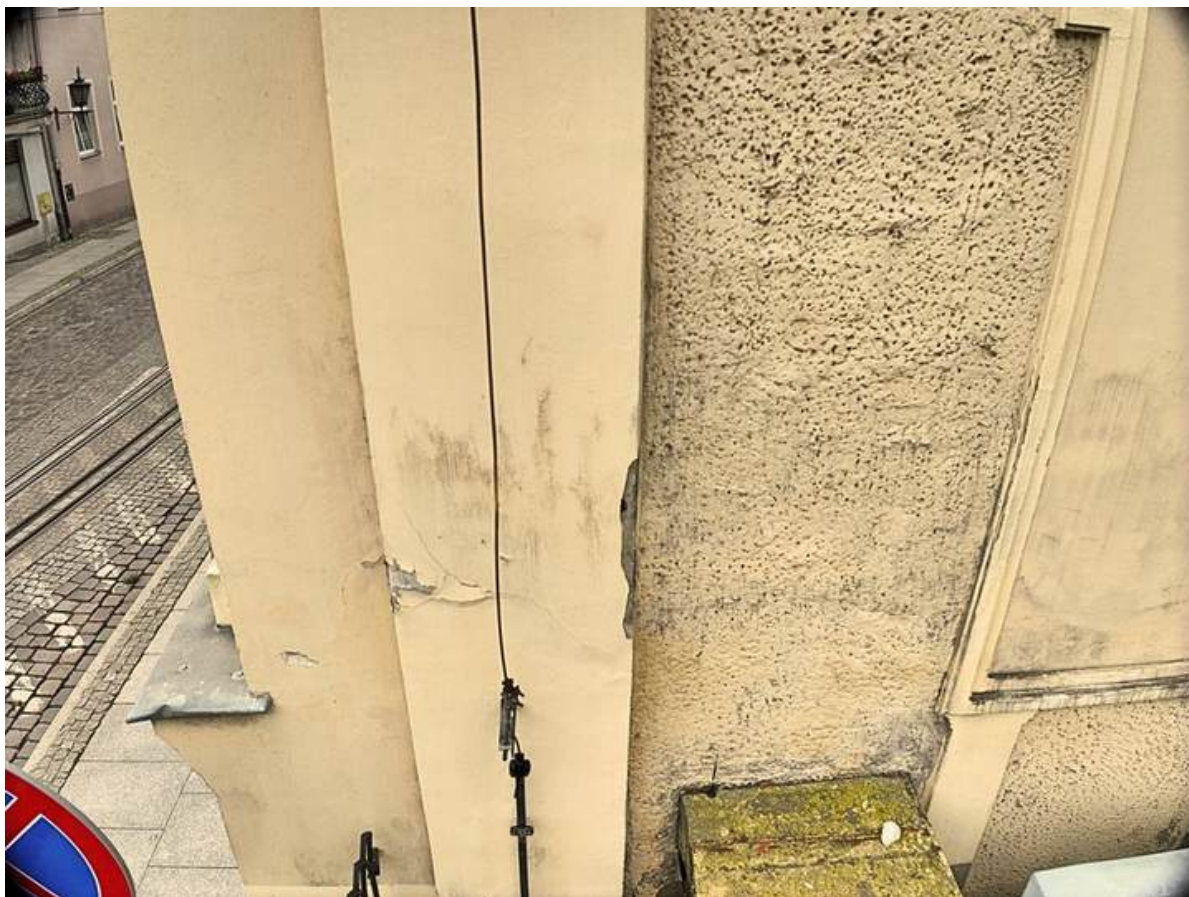
Celem zapewnienia możliwości dyfuzji wilgoci w warstwy kompresowe zamiast jej kondensacji pod warstwami cementowymi, prowadzącej do destrukcji.

Dawna, bezpośrednia komunikacja kościoła z furtką klasztorną, dziś stanowi wejście do muzeum w podcieniu. Widoczny stan znacznych osadów zabrudzeń na tynkach rustykalnych zacienionej elewacji bocznej.

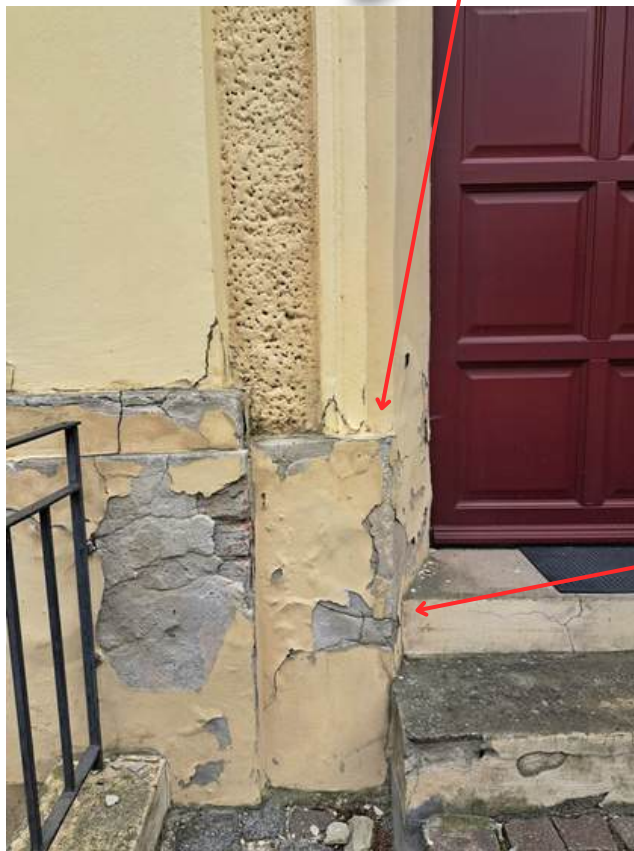

Stan zabrudzeń osadami na powierzchniach poziomych jak i w kawernach tynków rustykalnych tła do mycia na ujęciu z drona fragmentu elewacji bocznej. Zasłepione okna stanowią pierwotne założenie.

Stan zabrudzeń tynków rustykalnych i spękania wymagające weryfikacji zakresu napraw po myciu i stosownych przygotowaniach podłoża. Fragmenty elewacji bocznej w ujęciach z drona.

DOKUMENTACJA STANU ELEWACJI OD PODWÓRZA MUZEUM WRAZ Z ZEJŚCIEM DO POMIESZCZEŃ PIWNIC

Destrukty wtórnych wypraw wymagające skucia, inwentaryzacji stanu muru i odtworzenia w zaprawach kompresowych. Samoistne odkrywki objawiają poprzednie renowacje elewacji z wykończeniem w barwach ochry i różu, będących zapewne interpretacją założeń pierwotnych wapiennych wypraw elewacji, z czasem ciemniejących w kierunku barw ochry czy ugru.

Stan lokalnej degradacji wtórnych wypraw cementowo-pochodnych w partiach cokołowych. Kwalifikującej cokoły do wymiany tynków na kompresowe, również z uwagi na znane wcześniejsze problemy kondensacyjne.

Całokształt stanu elewacji na przykładzie naroża od dziedzińca z powtarzalną problematyką uszkodzeń, np. wypraw parapetów, zacieków, rys i lokalnych ubytków czy destruktywów na wszystkich elewacjach. Wymagający powtarzalnych zabiegów w zakresie prac konserwatorsko -restauratorskich dla renowacji dobrego stanu elewacji.

Zejscie do piwnic w stanie permanentnego zawilgocenia w skutek zalewania to strefa zagrzybienia, degradacji wtórnych wypraw, niezbędnych do wymiany na kompresowe. W przyszłości zadaszenie schodów z odwodnieniem zapewne ograniczyłoby zalewanie i poprawiłoby walory użytkowe zejścia do piwnicy.

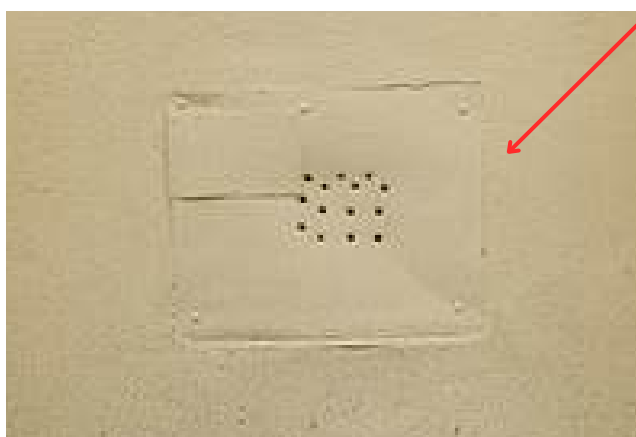
Drzwi wejściowe i korytarze wymagają modyfikacji wentylacyjnej, celem poprawy cyrkulacji powietrza w całej piwnicy.

Ciąg komunikacji (foto 1.-4.) prowadzi od wejścia z dziedzińca do pomieszczenia kotłowni i składnicy w piwnicy (foto 5.-6.)

Potrzeba adaptacji użytkowej piwnic i stan degradacji wtórnych wypraw cementowych skłania do ich skucia. Na poczet poprawy warunków dyfuzyjnych murów i zapewnienia cyrkulacji powietrza przy udrożnieniu przepływów z instalacją wentylatorów i osuszaczy elektroosmotycznych w piwnicy.

Widoczny układ wentylacji wymaga modyfikacji przy poprawie przepustowości powietrza. Optymalnie przez odmontowanie wylotu rury lub jej likwidację dla wykorzystania całej kubatury otworu węgla, do wentylacji. Możliwie szerszej perforacji wentylacyjnej pokrywy otworu od ul. Klasztornej lub jej wymiany na dostosowaną. Wspomaganie kierowania wylotu powietrza do węgla, instalacją wentylatora w piwnicy do odbioru powietrza całą kubaturą węgla. Bez zmian na elewacji przy maskowaniu i unifikacji kolorystycznej pokrywy otworu w licu cokołu.

III. ZAŁOŻENIA PRZYGOTOWAŃ DO PRAC KONSERWATORSKICH NA ELEWACJACH.

1. DEMONTAŻ ZABEZPIECZAJĄCY GRUPĘ RZEźB PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC NA ELEWACJI FRONTOWEJ.

Aktualny stan zachowania figur jest alarmujący, kwalifikując rzeźby do demontażu zabezpieczającego i konserwacji. Praktyczny brak zabezpieczenia rzeźb przy śladowych resztkach powłok ochronnych ekspozuje substancję drewnianą figur, podatną na degradację i warunki atmosferyczne. Substancja porażona jest licznymi rozstępami, korozją biologiczną z sinizną oraz lokalnie próchnicą w strukturze przy pogłębionym odsłonięciu usłojenia drewna. **Dlatego też warunkiem po przystąpieniu do prac na elewacji, po postawieniu rusztowań, powinien być demontaż zabezpieczający grupę 8. drewnianych rzeźb z nisz elewacji frontowej.** Celem dalszego procedowania do odrębnego postępowania na konserwację drewnianych figur przez Muzeum zgodnie z zaleceniami KPWKZ. Rzeźby, stanowiąc oddzielną grupę zabytkowych obiektów ruchomych, objętych ochroną konserwatorską KPWKZ o rej. zabytków nr B - 197, wymagają po demontażu oraz inwentaryzacji dalszych opracowań przy odrębnej decyzji z programem badań i kompleksowych prac konserwatorskich. W ramach oceny kwalifikacji stanu rzeźb, przyjmuje się ich warunkową relokację z elewacji na czas prac remontowych, w ramach realizacji projektu remontu elewacji. Narażanie rzeźb na dalszą degradację w ich obecnym stanie zasadniczo determinuje ich obecność na elewacji w tym stanie, podczas i po remoncie. Rzeźby przedstawiają pełnoplastyczne, drewniane figury stojących postaci, symbolizując świętych *Doctor Ecclesiae*. Figury posiadają odrębne aplikacje dodatkowych atrybutów, jak pastorały, montowane (wtórnymi) opaskami miedzianymi na śruby przy dłoniach. Również elementy newralgiczne, jak implantowane naprawczo same dłonie lub widoczne fragmenty flekowań, wymagające weryfikacji stanu przyczepności przed demontażem. Dlatego też należy przedwstępnie dokonać inwentaryzacji konserwatorskiej wszystkich 8. obiektów w ramach parcelacji do demontażu z elewacji, również pod kątem niezbędnych tymczasowych zabezpieczeń transportowych z uwagi na zły stan i rozstępy oryginalnej substancji drewnianych figur. Inwentaryzacja, parcelacja i demontaż powinny być przeprowadzone pod nadzorem konserwatora drewna lub rzeźby polichromowanej w ramach odrębnej decyzji za pozwoleniem KPWKZ na interwencyjny demontaż zabezpieczający rzeźby do prowadzenia prac remontowych na elewacji w ramach realizacji projektu remontu elewacji. Wykonawczo, przed fizycznymi demontażami rzeźb, w ramach inwentaryzacji, należy przygotować projekt warsztatowy z docelowym wyprodukowaniem dedykowanych pod wymiar "noszy" dla rzeźb lub skrzyń do transportu lub przechowywania. Zabezpieczyć pomieszczenie przeznaczone do prac konserwatorskich lub tymczasowo do przechowywania w warunkach stabilnych temperatur i wilgotności optymalnie do 14%. Z uwagi na ryzyko występowania owadów drewnojedzących, należy przewidzieć wstępną izolację, tj. kwarantannę rzeźb.

Demontaż rzeźb z elewacji powinien rozpocząć się etapowo i asekuracyjnie. Od parcelacji luźnych elementów, jak z całą pewnością pastorałów, przez zabezpieczenia tymczasowe newralgicznych elementów po wrapowanie bryły rzeźby. Następnie odpięcie z mocowań na plecach rzeźby w niszach. Ostateczne ręczne zdjęcie zabezpieczonych rzeźb z postumentów, z ukrytego trzpienia montażowego znajdującego się w piedestale niszy, prawdopodobnie pod każdą rzeźbą. Następnie bezpieczny transport ręczny do wyznaczonego przez muzeum miejsca przechowania.

2. WYKONANIE WIĘKSZEJ, INWAZYJNEJ ODKRYWKI SONDAŻOWEJ PRZESZ WARSTWY TYNKÓW W MUR CeglANY.

Zgodnie z zaleceniami do komisyjnej inspekcji KPWKZ, celem oceny stanu zachowania i kondycji podłoża substancji ceglanej muru oraz nawarstwień tynków, właściwości zaprawy cementowej oraz dokładnego ustalenia jej wpływu na substancję zabytkową obiektu. Odkrywkę należy wykonać na elewacji, o wymiarach minimum 50 x 50 cm, obejmującą kilka warstw cegieł (optymalnie w miejscu pęknięcia, co pozwoli również na weryfikację problemów konstrukcyjnych). Z możliwością naprawy zabezpieczającej w dalszym przebiegu prac remontowych.

IV. SPECYFIKACJE ZAKRESÓW PRAC KONSERWATORSKO - RESTAURATORSKICH DO REMONTU ELEWACJI PAŁACU OPATEK.

S. 0. PRZYGOTOWANIA PODŁOŻA DO NAPRAW - OCZYSZCZENIE POWIERZCHNI ELEWACJI.

Substancje elewacji kwalifikują się optymalnie do zachowawczej renowacji powierzchni przy lokalnych naprawach ubytków. Docelowego remontu konserwatorskiego dla utrzymania dobrego stanu jeszcze powojennej rekonstrukcji wystroju i wypraw obiektu. Z uwagi na już wtórnie przetworzone lico elewacji i odtworzone wyprawy tynkarskie, pochodzenia głównie cementowego, szlicht o powłokach silikonowych, na tradycyjnych tynkach cementowo - wapiennych. Do przygotowania podłoża można wskazać zastosowania tradycyjnych technik, wybranych selektywnie poniżej. Po postawieniu rusztowań niezbędne będą komisyjne próby zastosowań wyboru wskazanych technik przygotowania i oczyszczenia podłoża z zabrudzeń czy luźnych powłok. Celem weryfikacji adekwatnego dostosowania metod dla optymalnie bezinwazyjnego remontu przy utrzymaniu przyczepności tynków.

- Niezbędne demontaże rzeźb (patrz. przygotowania - rozdział III.) oraz wszystkich elementów metaloplastycznych do obróbki warsztatowej jak skrzydła bramy, kraty okien czy lampa z elewacji, wymagających renowacji antykorozyjnej wg. S. 6.
- Stosowne, zabezpieczenia ochronne stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji, kamer niepodlegającym remontowi.
- Preferowaną i zalecaną metodą generalnego oczyszczenia elewacji jest mycie hydrodynamiczne, w celu odtłuszczenia podłoża i usunięcia nalotów organicznych, najlepiej na gorąco przy doborze optymalnego ciśnienia. *W zakresie 100 % pow. elewacji.* Wspomagane chemią organiczną od detergentów odtłuszczających na bazie mydła potasowego lub "szarego" (ok. 30%) po preparaty chemiczne, emulgujące powłoki malarskie typu AGE do ich usuwania w miejscach tego wymagających, o osłabionej adhezji (patrz. lokalne złuszczenia powłok na tynkach rustykalnych). *Szacunkowo w zakresie do 5 % pow. elewacji.* Jak również dezynfekcji nalotów biologicznych, organicznymi preparatami biodegradowalnymi typu BFA lub Algizid. *W zakresie do 10% pow. elewacji.* Ewentualne wspomaganie dezynfekcji i emulgowania powłok strumieniowaniem parą pod ciśnieniem przy zmywaniu.
- Wariantowo możliwe są też oczyszczenia ścieme gładkich pości bryły elewacji dla poprawy przyczepności podłoża, na drodze ręcznego czy mechanicznego zmatowienia podłoża specjalnymi padami lub papierami ściemnymi. *w zakresie do 50 % elewacji. Szczególnie pości pilastrów oraz jednorodnie równych powierzchni ścian przejazdu bramnego czy podcienia wejścia do muzeum.*
- Ręczne, lokalne cyzelowania dla doczyszczania detalu sztukateryjnego, krawędzi ornamentów np. kostkami ściemnymi typu Akapad, bądź cyklinami w zakamarkach z nawarstwien zabrudzeń. Wariantowo w technikach strumieniowania z użyciem niskociśnieniowego mikroskalingu lub parownicy (patrz. zakamarki nisz, parapety, półki gzymsów, głównie powierzchnie poziome z nagromadzeniem osadów). *Z uwagi na wtórne przetworzenia substancji i dobry stan rekonstrukcji nie jest wymagane usuwanie zespolonych powłok z detali sztukateryjnych, jedynie doczyszczanie zabrudzeń i zmatowienie - możliwie nieinwazyjnie dla zachowania rysunku detali.*
- Dopiero po umyciu elewacji, adekwatnie do skali czy zakresu uszkodzeń podłoża, zweryfikowanej po oczyszczeniu, należy ręcznie lub mechanicznie skuwać warstwy luźnych czy odparzonych tynków, wykonać otwarcia i poszerzenia rys, szczelin i pustek. Również spękań konstrukcyjnych dla ich pogłębienia do wypełnień dylatacyjnych, optymalnie w grubości ca. 5 cm. muru od lica elewacji. Poprzez mechaniczne nacięcia albo ręczne żłobienia narzędziami wolframowymi lub diamentowymi z odkurzeniem, w celu wykonania dalszych iniekcji czy wypełnień. *W zakresie do 150 mb. na pow. elewacji. Wymagane są dylatacje rys i szczelin konstrukcyjnych i skurczowych pow. 1,5 mm. Spękania skurczowe czy włosowate poniżej 1,5 mm. pozostają bez obróbki i poszerzania do wypełnień licowych przy ostatecznym pokryciu przewidzianymi, naprawczymi powłokami malarskimi.*

Specyfikacje zawierają przykładowe wskazania technologii i typy materiałów do przedstawionych zakresów prac remontowych. Podane typy materiałów są wyłącznie przykładowe, rozpoznawalne przez specyfikę swoich zastosowań jak i technikę czy standardy wykonania oraz jakość. Do realizacji można stosować techniki i produkty równorzędne lub lepsze w ramach porównywalnych właściwości fizyko - chemicznych i dopuszczonych do renowacji i konserwacji zabytków. Równorzędność technik i technologii produktów przy remoncie wymaga też wykazu do akceptacji nadzoru zamawiającego oraz ujęcia w dokumentacji powykonawczej remontu elewacji.

S. 1. PODSTAWOWE NAPRAWY RYS I UBYTKÓW TYNKÓW Z WYKOŃCZENIEM POWIERZCHNI.

- 1.1. Gruntowanie kontaktowe i konsolidujące podłoże po oczyszczeniu, etapowo do napraw i wykończenia. Wodnymi gruntami krzemoorganicznymi, typu Antiqua G./TFM lub ZM HF. *x 100% pow. elewacji*
- 1.2. Szpachlowania lub reprofilacje i wypełnienia szczelin, rys czy ubytków, mineralnymi zaprawami elastycznymi typu Rissfix lub SHF dla tła elewacji i przy grubszych naprawach. Natomiast gładszymi i plastycznymi masami typu Stuccolini lub Multifill dla retuszu przy detalach sztukaterii czy krawędzi. *Docelowo w zakresie do 10% pow. retuszu elewacji oraz do 150 mb. napraw rys.*
- 1.3. Uzupełnienia i reprofilacje ubytków połączeń szlicht, przecierkami mineralnymi na bazie zapraw trasowo-wapiennych typu TKP/ TN-D, na drodze szpachlowania i zacierania, tudzież szlamowania np. na tłach tynków rustykalnych, unifikacyjnie z fakturą podłoża. *Szacunkowo w zakresie do 30% pow. elewacji.*

S. 2. GŁĘBSZE WYPEŁNIENIA DYLATACJI, USZCZELNIENIA LINIOWE ORAZ INIEKCJE PODTYNKOWE.

- 2.1. Gruntowanie penetracyjne otwartych szczelin, kawern czy ubytków otworów konstrukcyjnych, preparatami konsolidującymi na bazie związków krzemoorganicznych typu primer SH, primer F lub Primer 3N.
- 2.2. Wypełnienia liniowe i wgłębne dytacji jako iniekcja uszczelniająca, optymalnie 5 cm gr. muru z warstwą tynku, masami PU/MS typu Sikaflex, lub APP. Lokalne uszczelnienia również obróbek blacharskich.
- 2.3. Wypełnienia iniekcyjno - zalewowe spękań konstrukcyjnych, przechodzących z rozwarstwień muru, głębokich kawern podtynkowych oraz wszelkich pustek, mineralnymi masami iniekcyjnymi typu ICS 2K., S FiX lub Mineralit MWSK. Po wcześniejszych odcinkowych uszczelnieniach j.w. *W zakresie do 150 mb.*

S. 3. NAPRAWY UBYTKÓW DETALU, SZTUKATERII, ORAZ EW. REPROFILACJE CIĄGNIONE.

Reprofilacje odtworzeniowe ubytków el. detalu elewacji po przygotowaniu podłoża i naprawach iniekcyjnych j.w. przy użyciu mineralnych zapraw plastycznych, szpachlowanych lub odcinkowo ew. ciągnionych, typu Kombi Stucco lub STU, "in situ." na elewacjach z wykończeniem licowym wg. S. 1.3. *Szacunkowo w zakresie do 5% pow. ubytków do reprofilacji na elewacjach po przygotowaniach podłoża. Głównie naprawy ubytków w zakresie profili parapetów podokiennych, simy gzymsu koronnego czy w narożach do reprofilacji z narzutu lub odcinkowo ciągnionych linii ubytku.*

S. 4. SKUCIE DO WYMIANY TYNKÓW NA ZAPRAWY KOMPRESOWE W PARTIACH COKOŁÓW.

Z uwagi na wtórne przetworzenia tynków wyprawami cementowo-pochodnymi, zaleca się (zg. z zaleceniami KPWKZ.) skucie owych z cokołów na wys. bryły do pierwszego gliku uskołu cokołu, tudzież stref śladów degradacji zawilgoceniem. W zakresie wszystkich stref przyziemia budynku, po obwodzie elewacji na śr. wys. ca. 1m od gruntu, również na ścianach podcienia przedsionka i schodów wejścia do muzeum, przejazdu bramnego oraz szczególnie w strefie zejścia do piwnicy od dziedzińca. Do stopnia oczyszczenia lica wątku murów oraz pogłębienia spoin wierzchnich z wtórnych zapraw. Metodami ręcznej lub mechanicznej obróbki, optymalnie bezinwazyjnie dla wątku muru. Utylizacja z wywiezieniem gruzu wypraw. Należy w trakcie i przed zatynkowaniem, wykonać inwentaryzację konserwatorską, skuwanych warstw tynków, odkrywanego stanu muru, jakości przemurowań, wraz z badaniami monitorującymi ew. zawilgocenia lub zasolenia np. metodą CM. Odtworzenia narzutowe fug wątku muru i grubości tynków cokołów narzutowo i warstwowo z jednorodnego materiału na bazie zaprawy, szerokoporowej o właściwościach magazynujących zasolenia i uwalniających dyfuzyjnie zawilgocenia typu Kompressenputz. Narzucane warstwowo w grubości ~2 cm, z zacieraniem na ostro i dopiero licowym wykończeniem unifikacyjnym z użyciem wskazanych powłok naprawczych i warstw malarskich wg. S. 5.

S. 5. MALARSKIE POWŁOKI WYKOŃCZENIOWE I ZABEZPIECZAJĄCE ELEWACJE.

Docelowe malowanie elewacji po wszelkich naprawach, należy wykonać renowacyjnymi powłokami z elewacyjnych farb krzemoorganicznych typu QX 360, Novalit lub Soldalit. W estetyce i technice wykończenia efektem tapowania. Technicznie możliwym dzięki warunkowemu poprzedzeniu malowania, warstwą podkładową z drobnym kruszywem. Powłoką zbrojącą i wypełniającą rysy skurczowe z malarskim akcentowaniem, duktem drobnego ziarna efektu przecierki. Szczególnie dla unifikacji faktur, napraw oraz tła tynków rustykalnych oraz licznych rys skurczowych.

Przy użyciu farb typu Fillfarbe, Soldalit Grob lub Anitqua Q o gradacji 0,3 do 0,5 mm. *W zakresie 100% pow. elewacji.*

Kolorystyka przewodnia elewacji, dla całej bryły architektonicznej, tła i detalu oraz tynków rustykalnych, rozpoznana w odkrywkach oraz w odniesieniu do raportu badań stratygraficznych. Docelowo jako adekwatna też historycznie, powinna odnosić się do ciepłej tonacji wypraw wapiennych wg. przykładowych kolorów Keim (z palety Exclusiv) 9317/ 9339 /9870 lub 9215. Zakłada się monochromatyczną kolorystykę elewacji, rozwibrowaną efektem drobnej gradacji podkładów malarskich i końcowego tapowania laserunkowego. Podkreślaną głównie fakturami warstw i podziałów wystroju architektonicznego elewacji. Wykorzystując efekt kontrastów odbicia światła od warstw licowych detalu i cienia na podłożach rustykalnych tła. Proponowana gama kolorów odnosi się do kanwy barw z odkrywek i proveniencji naturalnych tonacji, walorowo i historyzująco adekwatnych do zabudowań poklasztornych, dzisiejszego Muzeum oraz kościoła św. Ducha. W odkrywkach jak i w kwerendzie nie znaleziono jednoznacznych przesłanek do rozróżnień kolorystycznych podziałów architektonicznych poza śladowymi frakcjami wręcz fraktalnych pozostałości, sugerującymi możliwość aranżacji kolorystycznej np. nisz, muszli czy ornamentów pilastrów z niszami. Wymagających komisyjnej decyzji na etapie realizacji z nadzorem KPWKZ. w myśl idei "Conservatio aeterna creatio est". Dlatego ostateczna kolorystyka i ew. aranżacja oraz jakość przygotowania i proponowane wykończenia malarskie, wymagają komisijnego zatwierdzenia wykonawczego z zamawiającym i przedstawicielami KPWKZ na podstawie prób "in situ" na elewacji na etapie remontu.

ZAKRES PRAC TOWARZYSZĄCYCH REMONTOWI OBIEKTU.

S. 6. RENOWACJA EL. METALOPLASTYCZNYCH - BRAMY, KRAT OKIEN I LAMPY Z ELEWACJI.

Niezbędne demontaże, wycinanie mechaniczne ozdobnych krat okien do renowacji warsztatowej, zabezpieczeń antykorozyjnych. Stosowne przygotowania podłoża przez oczyszczenia mechaniczne szczotkami lub strumieniowaniem tudzież ablacją laserem, z powłok i śladów korozji do klasy czystości substancji metalu = sa. 2. Zastosowanie inhibitora korozji typu BTA na całych elementach ew. kąpiele elektrolityczne w przypadku znacznej korozji po oczyszczeniu z powłok. Po odparowaniu rozpuszczalników, bezpośrednie zabezpieczenie - antykorozyjne przez dwukrotne malowanie kryjąco, farbami metalicznymi typu Eddi Schmied w kolorze antyczny grafit. Instalacja powrotna el. metaloplastyki na drodze ponownego montażu przy konieczności spawania krat okien lub instalacji na śrubach bądź nitach montażowych przy punktowym maskowaniu i przemalowaniu połączeń montażowych.

S. 7. SKUCIE TYNKÓW W CELU OSUSZANIA MURÓW I KUBATURY WEWNĄTRZ PIWNIC.

Usunięcie wtórnych warstw tynków, głównie cementowo-pochodnych, do stopnia oczyszczenia lica wątku murów. Metodami ręcznej lub mechanicznej obróbki, optymalnie bezinwazyjnie dla wątku muru. Utylizacja urobku gruzu - BDO. W trakcie prac należy prowadzić inwentaryzację konserwatorską, skuwanych warstw tynków, stanu murów wraz z monitorującą badaniami ew. zawilgocenia lub zasolenia metodą np. CM. stanu początkowego do przebiegu procesu osuszania piwnic. Dodatkowo należy podjąć prace modyfikacji przez otworowania wentylacyjne drzwi i pokrywy w ul. Klasztornej do usprawnienia cyrkulacji powietrza wg. wytycznych (patrz. str. 67 - 69.) Zakończenie prac dostawą z instalacją 2. szt. osuszaczy elektroosmotycznych typu GPL 111 oraz 2. szt. wentylatorów el. (max. 500 W.) wg. specyfikacji. Montaż w optymalnie wybranych lokacjach w pomieszczeniach piwnic, celem zapewnienia wymuszonej cyrkulacji powietrza w piwnicy od wejścia z dziedzińca do wnęki szachtu wentylacyjnego od ul. Klasztornej.

KONIEC.